

РОЗДІЛ 2 ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО, ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 342.31

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПІЛЬГ НАСЕЛЕННЮ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

FEATURES PROVIDING SOCIAL BENEFITS THE POPULATION IN HOUSING AND COMMUNAL SERVICES UKRAINE

Бандура М.М.,

*науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

У статті визначено сутність соціальних пільг, що надаються населенню в житлово-комунальній сфері України. Встановлено їх види за різними критеріями: за суб'єктами отримання, за видами комунальних послуг тощо, з'ясовано їх мету і значення.

Ключові слова: соціальні пільги, комунальні послуги, соціальний захист, діти війни, учасники бойових дій, військовослужбовці.

В статье определена сущность социальных льгот, предоставляемых населению в жилищно-коммунальной сфере Украины. Установлены их виды по разным критериям: по субъектам получения, по видам коммунальных услуг и т. п., выяснены их цель и значение.

Ключевые слова: социальные льготы, коммунальные услуги, социальная защита, дети войны, участники боевых действий, военнослужащие.

The article defines the essence of the social benefits provided to the population in housing and communal services of Ukraine. Established their views on different criteria: the subjects of the receipt, by type of utility services, etc., to find out their purpose and meaning.

Key words: social benefits, public services, social protection, children of war, participants.

Актуальність теми. Стрімке подорожчання вартості комунальних послуг та пропорційне зменшення реальних доходів населення, поглиблення кризи в економіці, а також інші негативні фактори впливають на зростання невдоволеності суспільства. Дедалі більша частина населення звертається до органів державної влади за допомогою та підтримкою в частині реалізації своїх конституційних прав. Особливого значення набуває реалізація державної політики соціального захисту населення в житлово-комунальній сфері. Надання різноманітних соціальних пільг та відповідного матеріального забезпечення в такій сфері необхідне, в першу чергу, для задоволення всіх соціальних запитів та потреб у комунальній сфері, а також захисту прав мешканців та власників житла.

Метою статті є визначення соціальних пільг, які надаються населенню в житлово-комунальній сфері України. Для досягнення поставленої мети необхідно визначити види відповідних соціальних пільг та надати їм характеристику, а також з'ясувати значення даних пільг у житлово-комунальній сфері.

Так, діюча система соціального захисту України складається з великої кількості елементів, кожен з яких виконує свою функцію та має своє призначення. Одні з них, як зазначає В. Литвиненко, є організаційно-правовими формами соціального захисту, інші – його видами, а деякі з них не належать ні до

перших, ні до других [1, с. 124]. Так, вирішення соціальних проблем є одним із пріоритетних напрямів державної політики України, оскільки нинішня система соціального захисту перебуває на етапі становлення, хоч і налічує безліч нових видів соціальної допомоги, які надають різноманітні спеціалізовані заклади, поряд з якісним перетворенням вже існуючих.

Отже, серед заходів соціального захисту населення в житлово-комунальній сфері переважне місце належить пільгам, які спрямовані на повне або часткове звільнення особи від виконання нею свого обов'язку або надання їй додаткових прав при настанні соціального ризику.

Стан наукового дослідження. Дослідженню питань надання соціальних пільг населенню приділяли увагу такі вчені, як В. В. Андріїв, Н. Б. Болотіна, В. Я. Буряк, Л. С. Волинець, І. В. Захаров, А. В. Левшин, О. Є. Мачульська, П. Д. Пилипенко, С. М. Прилипко, С. М. Синчук, І. М. Сирота, Н. М. Стаховська, Б. І. Сташків, Є. Г. Тучкова та ін. Проте комплексне дослідження з приводу надання соціальних пільг у житлово-комунальній сфері відсутнє, що, у свою чергу, обумовлює актуальність нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до питання, яке стосується видів соціальних пільг, що надаються населенню в житлово-комунальній сфері, варто з'ясувати зміст такого поняття, як «соціальні

пільги». Так, пільга – це встановлений законодавством дозвіл на повне або часткове звільнення певних категорій осіб від виконання певних обов'язків, які встановлені для інших суб'єктів (категорії суб'єктів), або надання особі додаткових прав (додаткового змісту та обсягу права) у визначеній сфері, порівняно з правами (обсягом прав) інших осіб у такій сфері [2, с. 185]. Тобто, пільги – це система знижок на державні послуги. Підпільгами у праві соціального забезпечення окремі науковці, серед яких є і Г. Г. Пашкова, розуміють юридичний засіб створення сприятливого режиму для громадян, які знаходяться у складній життєвій ситуації, що виражається у повному чи додатковому звільненні від виконання певних обов'язків [3, с. 6]. Відтак, аналізуючи думки вчених, варто зазначити і позиції П. Д. Пилипенка та В. Я. Буряка, на думку яких, соціальна пільга – це законодавче звільнення (повне чи часткове) особи від виконання нею свого обов'язку або надання їй додаткових прав при настанні соціального ризику чи за наявності у такої особи значних заслуг перед державою, пов'язаних з певними публічними подіями [4, с. 273]. А. В. Малько визначає поняття «соціальні пільги» як правомірне полегшення становища суб'єкта, яке дозволяє йому більш повно задовольнити свої інтереси та проявляється як у наданні додаткових, особливих прав (переваг), так і у звільненні від обов'язків тощо [5, с. 64]. Як бачимо, зміст соціальної пільги характеризують правомочності, якими наділена особа – суб'єкт права на соціальну пільгу.

Отже, аналіз зазначених дефініцій дозволяє чітко констатувати, що соціальні пільги є певним інструментом забезпечення належного рівня реалізації особами своїх прав у момент нездатності держави гарантувати реалізацію цих прав у повному обсязі. І при спробі сформулювати поняття соціальної пільги науковці обґрунтовують їх сутнісно-видові ознаки. Першою ознакою як родового, так і видового характеру називають те, що пільги спрямовуються на більш повне задоволення інтересів суб'єктів, полегшення умов їхньої життєдіяльності.

На сьогодні питання надання пільг в Україні регулюють 45 законодавчих та інших нормативно-правових актів. Згідно з чинним законодавством існує близько 140 видів пільг, компенсацій і гарантій. До найбільш поширених належать соціальні пільги щодо:

- плати за житло, комунальні послуги;
- плати за користування паливом;
- плати за проїзд міським пасажирським, приміським та міжміським транспортом; встановлення телефону та плати за користуванням ним;
- забезпечення санаторно-курортним лікуванням;
- забезпечення спецавтотранспортом;
- забезпечення протезами та протезно-ортопедичними виробами;
- плати за медикаменти;
- зубопротезування [6, с. 182].

Отже, нині діюча в Україні система соціальних пільг спрямована на вирішення двох принципово різних завдань. Насамперед, це надання привілеїв

окремим категоріям населення незалежно від рівня доходу, існування яких значною мірою є тягарем для системи соціального захисту населення країни. І тільки потім – підтримка соціально уразливих верств населення, що можна вважати специфічною формою адресної соціальної допомоги.

Не виключенням є і житлово-комунальна сфера, яка в умовах сьогодення займає досить важливе місце у життєдіяльності будь-якої людини. Адже, як не дивно, якість життя населення значною мірою залежить від надійності, якості та доступності житлово-комунальних послуг, що надаються населенню. Тому, враховуючи усе вищевикладене, варто визначити поняття «соціальні пільги, що надаються населенню в житлово-комунальній сфері» як особливий вид компенсацій, що може надаватись окремим категоріям населення за особливі заслуги перед суспільством, для підтримки груп населення з низьким рівнем доходу, компенсації втрат у результаті заподіяної шкоди здоров'ю громадян у результаті катастроф техногенного характеру або ж військових дій, в частині реалізації останніми конституційного права на житло та отримання якісних комунальних послуг, порядок надання яких чітко визначений законодавством.

Отож, з наведеного випливає, що значна кількість населення мають право відповідно до норм чинного законодавства на отримання соціальних пільг, що надаються в житлово-комунальній сфері, зокрема при оплаті житлово-комунальних послуг. Так, на державному рівні законодавством визначені категорії населення, які мають пільги на оплату житлово-комунальних послуг або звільнені від оплати. При цьому належність громадян до пільгових категорій зафіксовано у відповідних посвідченнях встановленої форми. Особам, на які поширюється дія Закону України «Про соціальний захист дітей війни», замість посвідчення проставляється штамп у пенсійному посвідченні. І, як визначено, пільгова знижка з оплати житлово-комунальних послуг надається згідно з відповідними законами України. Якщо особа має право на конкретну пільгу за кількома законами, то вона користується цією пільгою згідно з одним законом України за своїм вибором [7]. Також Законом України «Про Державний бюджет» визначається коло членів сім'ї, на яких поширюється чинність законів, якими передбачено надання пільг з оплати житлово-комунальних послуг. До членів сім'ї пільговика під час надання пільг належать: дружина (чоловік), їх неповнолітні діти (до 18 років); неоздружені повнолітні діти, яких визнано інвалідами з дитинства першої чи другої групи або інвалідами першої групи; особа, яка живе разом з інвалідом війни першої групи та доглядає за ним за умови, що інвалід війни не перебуває у шлюбі; непрацездатні батьки; особа, що перебуває під опікою або піклуванням громадянина, який має право на пільги та живе разом з ним. Законом України «Про соціальний захист дітей війни» не передбачено надання пільг з оплати комунальних послуг членам сім'ї пільговика. При чому підставою для надання відповідної пільги

є документ, що посвідчує право на ці пільги (посвідчення або довідка, видана в установленому порядку).

Так, пільги, що надаються населенню в житлово-комунальній сфері, встановлюються з різною метою, зокрема:

1) як форма винагороди і визнання особливих заслуг громадян перед Батьківщиною (інваліди війни та особи, які мають особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, отримують 100-процентну знижку на плату за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством; учасники бойових дій у свою чергу мають право на 75-процентну знижку на плату за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку на плату, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю); учасникам війни, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, реабілітованим громадянам, які стали інвалідами внаслідок репресій або є пенсіонерами, ліквідаторам наслідків аварії на ЧАЕС гарантується 50 % знижки на плату за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку на плату, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

2) як форма соціальної підтримки для забезпечення належного рівня життя, тобто допомога (діти війни мають право на 25-відсоткову знижку при платі за користування комунальними послугами (газом, електроенергією тощо) у межах середніх норм споживання за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України);

3) як засіб надання додаткових соціальних гарантій особам, які мають право на пільги за професійною (службовою) ознакою, в тому числі тим, хто вийшов на пенсію, з урахуванням: - екстремальних умов праці та підвищеного ризику (військовослужбовцям, працівникам міліції, пожежної охорони встановлена 50-відсоткова знижка на плату за користування житлом (квартирна плата) та плату за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична, теплова енергія та інші послуги), користування квартирним телефоном, а також 50-відсоткова знижка на вартість палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встанов-

лених для продажу населенню для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення); - роботи у сільській місцевості (працівники сфери охорони здоров'я, культури, освіти, бібліотекарі, спеціалісти захисту рослин, яким передбачено право на безоплатне користування житлом з освітленням та опаленням); - суспільної значущості (працівники прокуратури);

4) як засіб для створення більш сприятливих умов для виховання дітей у багатодітних сім'ях (багатодітні сім'ї отримують 50-відсоткову знижку на плату за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством. При цьому пільги щодо плати за користування житлом (квартирної плати), комунальними послугами та вартості палива надаються багатодітним сім'ям незалежно від виду житла та форми власності на нього; 50-відсоткову знижку на плату за користування комунальними послугами (газопостачання, електропостачання та інші послуги) та вартість скрапленого балонного газу для побутових потреб; 50-відсоткову знижку на вартість палива, в тому числі рідкого, у разі якщо відповідні будинки не мають центрального опалення. Ці пільги для придбання твердого палива та скрапленого газу готівкою надаються 1 раз на рік), тощо [8]. Отож, аналізуючи вищевикладене, доцільно визначити види соціальних пільг, які надаються населенню в житлово-комунальній сфері. Зокрема, на нашу думку, серед них варто виділити:

(а) пільги, що надаються залежно від осіб, які отримують житлово-комунальних послуг;

(б) пільги, що надаються залежно від видів житлово-комунальних послуг;

(в) пільги, що надаються залежно від їх тривалості.

Отже, викладене дає право на беззаперечну думку, що соціальні пільги, які надаються населенню в житлово-комунальній сфері, використовуються державою як спеціальний інструмент для забезпечення реалізації прав осіб на достатній життєвий рівень.

Висновок. На підставі викладеного можна зробити висновок про те, що перелік пільг для окремих категорій громадян на оплату житлово-комунальних послуг є достатньо об'ємним, проте потребує детального перегляду, вдосконалення та доповнення. Отже, державі та відповідним органам належить провести велику роботу в частині розробки та впровадження ефективних, зрозумілих та актуальних нормативно-правових актів, які забезпечать повноцінне функціонування системи соціального захисту населення в житлово-комунальній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Литвиненко, В. Співвідношення соціальних послуг і пільг у системі соціального захисту населення / Валентина Литвиненко // Юридична Україна : Щомісячний правовий часопис. – 2012. – № 11. – С. 124–127.
2. Ярцун І. М. Пільги в праві соціального забезпечення / І. М. Ярцун // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – Вип. 46 / редкол. : С. В. Ківалов (гол. ред.) [та ін.]. – О. : Юрид. літ., 2009. – С. 183–189.
3. Пашкова Г. Г. Льготы в праве социального обеспечения : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук / Г. Г. Пашкова. – Томск, 2004. – 210 с.
4. Право соціального забезпечення : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін. ; за ред. П. Д. Пилипенка. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К. : Ін Юре, 2008. – 504 с.
5. Малько А. В. Льготная и поощрительная правовая политика. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. – 233 с.
6. Панченко М. М. Соціальна сфера і соціальна політика та їх співвідношення в аспекті державного управління соці-

альною сферою / М. Панченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук.пр. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 1 (37). – С. 180–183.

7. Зміни до надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://katerynopiladm.gov.ua/news/item/3178-zmini-do-nadannya-pilg-na-oplatu-zhitlovo-komunalnih-poslug>

8. Арсененко Г. Про пільги на житлово-комунальні послуги. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://okt-rada.gov.ua/cmfp.php?action=one&num=1161>

УДК 347.626

ДОГОВІРНІ ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ОСОБИСТОЇ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА

CONTRACTUAL FOUNDATIONS OF PRIVATE PROPERTY RIGHT OF WIFE AND HUSBAND

Івахненко І.В.,

*здобувач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Досліджено договірні підстави виникнення права особистої приватної власності дружини та чоловіка. Розглянуто норми цивільного та сімейного законодавства України, а також надано загальну характеристику порядку підстав, що діє стосовно майна, нажитого чоловіком і дружиною під час шлюбу.

Ключові слова: виникнення права особистої приватної власності дружини та чоловіка, майнові відносини, шлюбний договір, особисті відносини подружжя.

Исследовано договорные основания возникновения права личной частной собственности жены и мужчины. Рассмотрены нормы гражданского и семейного законодательства Украины, а также предоставлена общая характеристика порядка оснований, который действует в отношении имущества, нажитого мужчиной и женой во время брака.

Ключевые слова: возникновение права личной частной собственности жены и мужчины, имущественные отношения, брачный договор, личные отношения супругов.

Investigational contractual grounds of origin of right for the personal private a property wife and man. The norms of civil and domestic legislation of Ukraine are considered, and also general description of order of grounds, which operates in the relation of property and wife during marriage, is given.

Key words: origin of right of private ownership of wife and man, property relations, marriage agreement, personal relations of the married couples.

Перебудова сім'ї, її нові економічні, політичні та громадянські статуси, система принципово нових відносин між подружжям складалася десятиріччями й продовжують змінюватися. Глибока проникливість сімейно-правового регулювання в систему соціальних зв'язків суспільства вимагає досягнення високого рівня цього регулювання, побудови його на тих принципових засадах, які відповідають соціально ціннісним і правовим орієнтирам його призначення. У зв'язку із цим особливої актуальності набуває проблема правового регулювання майнових правовідносин подружжя у світі оновлення цивільного та сімейного законодавства. Сімейний кодекс України (далі – СК України) закріплює, що майнові відносини подружжя можуть визначатися не тільки законом, а й договором. При цьому регулювання майнових відносин подружжя має індивідуальний характер, оскільки ґрунтується на правилах, розроблених і встановлених самими сторонами, які беруть участь у шлюбних правовідносинах.

Ефективне правове регулювання шлюбно-сімейних відносин в Україні має надзвичайно важливе значення для відновлення й подальшого розвитку укра-

їнської держави. Шлюб можна розглядати з позицій двосторонньої цивільно-правової угоди, основною проблемою якої є правовідносини подружжя щодо спільного майна. У зв'язку із цим прогресивним нововведенням щодо посилення гарантій майнових та особистих прав подружжя стало розширене законодавче тлумачення можливості укладання шлюбного договору [2, с. 127].

Правовий режим майна подружжя визначається залежно від того, ким він встановлений, зокрема законодавцем чи самими учасниками майнових відносин – подружжям. У зв'язку із цим можна говорити про законний (легальний) і договірний (контрактний) правові режими подружнього майна. Зазначені види правових режимів суттєво відрізняються одне від одного за своїми основними характеристиками та правовими заходами, що включені до їх складу.

Надаючи подружжю значні можливості самостійно визначати свої взаємні права й обов'язки, законодавство, проте, окреслює межі свободи подружжя в цій сфері. Ідея полягає в тому, що подружжя не може включати в шлюбний договір положення, які обмежують інтереси одного з них, а